

ХРОНІКА КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ УКРАЇНИ

(оглядова довідка за матеріалами преси,
Інтернету та неопублікованими документами
за жовтень 2018 року)

Захисників України всіх поколінь вітали в Україні 14 жовтня, у *День захисника України, День українського козацтва та свято Покрови Пресвятої Богородиці*. З присвятою цим дням відбулись фестивалі, концерти, художні виставки, патріотичні акції, молебні за мир, зустрічі з військовослужбовцями Збройних сил України, учасниками АТО та ООС, ветеранами війни та військової служби, екскурси сторінками історії України, покази документальних фільмів, презентації тощо. Зокрема у Києві, окрім меморіальних заходів, пройшов II Фестиваль «Історія. UA». У його рамках Українським інститутом національної пам'яті було представлено виставки «УПА – відповідь нескореного народу» і «Воїни. Історія українського війська», презентовано арт-плакати «Військова еліта Української революції 1917–1921 років», проект «Відеоісторія», світлове шоу «Історія українського війська», пройшли дискусії, лекції, гала-концерт за участі Х. Панасюк, гуртів «Тінь сонця», «Тартак» та учасників проекту «Пісні війни», діяли тематичні фотозони, «польова пошта», дитячий майданчик та ін. Крім того, в КМДА відбувся проект «Запроси мене з війни», на якому в музичному супроводі гуртів The Dooh та «Без Обмежень» свої історії з війни через танець представили 20 пар: учасники та учасниці бойових дій на сході України, волонтерки та військові журналістки. В Національній філармонії України пролунали пісні визвольних змагань у виконанні Національної капели бандуристів, а також пісні кількох українських революцій на концерті «Вже воскресла Україна» ансамблю «Хорея Козацька». Також пройшли: фестиваль «Кобзарсько-лірницька Покрова у Києві» за участі кобзарів та лірників зі всієї України; міський національно-патріотичний фестиваль «Патріотичний NON-STOP»; концерти: «Вони присягнули на мир і волю» за участі ансамблів силових структур, національних колективів України, народних та заслужених артистів України, які концертували в зоні ООС, та «Мужні та незламні» за участі художніх аматорських колективів; патріотична акція «Козацька Покрова» та суспільно-мистецька – «Вони присягнули на мир і волю»; круглий стіл «Покрова Пресвятої Богородиці в історії української культури та українського війська» – в Музеї гетьманства тощо. На Майдані Незалежності було відкрито інформаційний виставковий проект, у КМДА – виставку світлин «У війни є жіноче обличчя», а у Націона-

льній бібліотеці України імені Ярослава Мудрого – фотовиставку «Слава козацька – дух перемоги» та ін.

Крім того, серед святкових заходів у різних населених пунктах України – III Всеукраїнський фестиваль військово-історичної реконструкції «Вінниця – столиця УНР» – у Вінниці; обласний фестиваль патріотичної пісні «Героям слава!» – в урочищі Гутвин на Рівненщині; вулична фотовиставка «Батьки Небесного Легіону» І. Баранської-Вороніної – у Львові; благодійний марафон «Волю полоненим», реквієм «Герої не вмирають» та концерт «Пісні, народжені в АТО» – у Кропивницькому; виставка Міжнародного салону художньої фотографії «Фотовернісаж на Покрову» – у Рівному; виставка робіт фотомитців Львівщини та Луганщини – учасників конкурсу «Наші герої» – у Северодонецьку Луганської області та у Львові та ін. Крім того, у Чернівцях відкрито меморіальну дошку в пам'ять про борців за волю України, а на території Державного історико-культурного заповідника «Буша» (Вінницька обл.) на честь усіх українських захисників – від козаків до кіборгів – меморіал «Воїни світла». Це спільна робота митців з різних областей України – учасників XXXII Всеукраїнського пленеру скульпторів-каменотесів «Подільський оберіг», який тривав протягом вересня у «Буші».

Початком циклу заходів із *вшанування 100-річчя утворення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР)* став відеомапінг з подіями 1918 року на будівлі Львівського національного університету ім. І. Франка – медійно-драматичне дійство «Момент і Чин, або Великі Роковини» під музику Є. Станковича, В. Барвінського, А. Пярта у виконанні Ukrainian festival orchestra. Проект було презентовано 18 жовтня. Над ним працювала спеціальна група на чолі з митцями Львівського академічного молодіжного театру ім. Л. Курбаса. Режисер дійства – А. Водичев, текст – Ю. Андруховича. Також біля Львівського академічного драматичного театру ім. Лесі Українки було встановлено триметрового бронзового лева з герба ЗУНР.

За підтримки Українського культурного фонду під назвою «Ідентифікація» 5–14 жовтня у Миколаєві пройшов *II Міжнародний фестиваль сучасного мистецтва Mykolaiv Art Week*. Захід охопив 8 художніх просторів і галерей міста. У програмі – фотовиставки (загалом було представлено 102 роботи авторів з України, Вірменії, Грузії, Молдови та Білорусі), покази кіно та анімації, лекції, воркшопи, фотокрос, форум з розвитку креативних індустрій і вистава від столичного «Дикого театру». Також було презентовано міжнародний фотопроєкт «People. Places. Processes» на соціально-політичну тематику. Ще одне нововведення – форум «Місто як культурний феномен», який зібрав більш як 45 учасників з Дніпра, Києва, Одеси та інших міст України, а також із Дрездена (Німеччина). Вони ділилися досвідом власних культурних проєктів, що справили значний вплив на розвиток громади чи окремої території в їхніх містах.

Для тих, хто прагне створювати мистецькі та культурні проєкти у жовтні стартували *школи-практикуми культурних менеджерів*. Зокрема у Києві з 8 жовтня розпочався новий Creative Management Camp, який триватиме до 22 грудня. Його учасники працюватимуть над ідеями та кейсами з музики, кіно, театру,

з галузі масових заходів, освіти та соціальних ініціатив. Навчатимуть 30 фахівців, засновників та менеджерів таких проектів, як Brave!Factory, «Білі ночі» та BeLive, фестиваль «86» та «Гогольфест», лейбл Masterskaya, школа Projector, спільнота IZONE, театр «ДАХ», «Я Галерея» та ін. Практичні знання та навички у галузі менеджменту сучасного мистецтва та культури отримають учасники «Practicum: Школа культурних менеджерів», яка стартувала 19 жовтня в харківському «ЄрміловЦентрі» за підтримки Українського культурного фонду. Завершиться практикум 30 листопада.

Культура і ООС. Культура та мистецтво в прифронтовій зоні

У жовтні одноденний мандрівний *IV Фестиваль «З країни в Україну»* відвідав ще три міста Донбасу: Дружківку, Торецьк та Попасну. У програмі, 70% якої цього року склав київський контент, а 30% – команд міст-учасників, – кінопокази, лекції, майстер-класи з народних ремесел, активні ігри для дітей, демозони новітніх здобутків України, відкрита бібліотека тощо. У концертах взяли участь гурти The DOOX, «Неспроста», «Пасть Крокоділа», «Тінь Сонця» та інші.

Новопсков, що на Луганщині, започаткував *обласний фестиваль-конкурс молодіжної культури «Дике поле-Фест»*. На нього прибули 12 команд з усієї області. Загалом – близько 300 юнаків та дівчат. Змагалися у шести номінаціях. Серед вокалістів найталановитішим виявився представник Новоайдару. Найкреативнішим тематичним графіті номінації «Арт-об'єкт» визнано роботу Сватівської районної школи мистецтв ім. В. Зінкевича. У номінації «Українське – це стильно» відбувся показ та презентація національного костюма в сучасному стилі. Першу премію виборів театральний гурт лисичанського Палацу культури ім. В. Сосюри. Також було визначено переможців в інших номінаціях: «Туристичний маршрут очима молоді», «Децентралізація. Твій погляд...» (дискусійний майданчик), «Статті з місця подій». Діяли творчі локації «Master-dance» та «Співоча Луганщина». Завершився фестиваль виступом гурту «BeZMeЖ» Луганської обласної філармонії.

Національний мистецький проект «ARTПЕРЕМІР'Я» з виставою «Малюк та Карлсон» у виконанні акторів Запорізького муніципального театру-лабораторії «VIE» завершив свій 4-денний творчий «круїз» містами та селищами Донеччини. Стартував захід 29 жовтня у Краматорську. Також вистава пройшла в Бахмуті, Торецьку, Мар'їнці, Кураховому та в смт Миронівське. Загалом їх відвідало понад 2400 дітей. Проект було здійснено за сприяння Національної спілки театральних діячів України. Куратор і художній керівник – режисер-постановник Київського національного академічного театру оперети М. Добролюбов-Козолуп.

17 жовтня у столичній креативній спільноті IZONE відбулася *презентація «Vidlikproject»* – соціально-культурного проекту, спрямованого на розвиток культури в маленьких містах та селах України шляхом залучення молоді у створення власних ініціатив. У результаті його реалізації було створено творчі ініціативи місцевої молоді та підлітків: Mistoshchastyа (Щастя Луганської обл.), TeshiA (Авдіївка Донецької обл.), ArtArea (Каховка Херсонської обл.), SPACE

JUMP (Теплодар Одеської обл.), StarsSharivka (с. Шарівка Харківської обл.), SunRize (Бориспіль Київської обл.), які зараз активно функціонують у малих містах, продовжують мистецьку діяльність, змінюють простір свого міста, створюють івенти та вистави, реалізують власні проекти.

По-новому поглянути на образ регіону та простежити витoki донбаського героїчного нарративу пропонує *нове видання проекту «Кіноревізія Донбасу 2.0»* Національного центру Олександра Довженка. Його обговорення та кінопоказ пройшли 25 жовтня у Києві в рамках паралельної програми «Донбаські Студії» фонду «Ізоляція» та за участі упорядника збірки С. Мензелевського та авторів – О. Телюка та А. Онуфрієнко. Дослідження містить чи не найповнішу фільмографію Донбасу в українському радянському і пострадянському, а також сучасному світовому кіно. Його додатком стала добірка кіноматеріалів та хронікально-документальних фотографій Донецької та Луганської областей.

У Верховній Раді України 17–29 жовтня *експонувалися* металеві скульптури проекту «Війна поруч» – залізні обриси людей у повен зріст із отворами від куль. Роботи доповнено QR-кодами, скануючи які можна переглянути фоторепортаж із зони бойових дій. Кожне фото містить творчо викладений спогад автора – О. Кромпляса. А 18 жовтня було презентовано виставку юних художників з прифронтових міст Луганщини: Рубіжного, Лисичанська, Кременної та Сватового, під назвою «Україна очима дітей АТО» в рамках проекту «Дитинство без сліз».

Пересувну меморіальну *виставку «Блокпост пам'яті»*, присвячену бійцям АТО, які загинули під Іловайськом та Савур-Могилою у серпні 2014 року, було представлено в жовтні в Муніципальній галереї мистецтв Деснянського району Києва та в Луганському обласному академічному українському музично-драматичному театрі (м. Северодонецьк). *З благодійною метою* у Закарпатському музеї народної архітектури і побуту пройшла виставка-продаж творів різних стилів та жанрів закарпатських художників та керамістів. Кошти від продажів пішли на допомогу пораненим учасникам АТО та ООС.

Меморіальний комплекс військовим лікарям, які загинули під час бойових дій на Донбасі, було встановлено у Маріуполі Донецької області, а меморіальну дошку на честь загиблого учасника АТО О. Бондаренка – у Миколаєві.

Завдяки грантовій підтримці Українського культурного фонду 15–19 жовтня через усю країну пройшов *вокально-хореографічний національний флешмоб «Від Карачуну до Говерли»* – проект «Всеукраїнського благодійного фонду «Зірки та зіроньки». В потязі дружби, який стартував із Костянтинівки, проїхали дитячі творчі колективи з Бахмута, Білозерського, Покровська та Слов'янська Донецької області. На перонах залізничних станцій Харків, Львів, Полтава та Івано-Франківськ відбулися короткотривалі виступи талановитих дітей. Також учасниками флешмобу було проведено акцію «Мистецькі волонтери-поштарі»: збирали сувеніри, подарунки, листи, подяки та малюнки від дітей і дорослих з усієї України для воїнів, які перебувають на Донбасі в зоні проведення ООС.

На трьох локаціях Старобільська Луганської області 20 жовтня вперше відбулося *художньо-туристичне свято «Осінь у Старгороді»* за мотивами

творів І. Ільфа та Є. Петрова. Місто вважається прообразом вигаданого міста Старгорода, згадуваного в романі «Дванадцять стільців». У програмі заходу – театралізована вистава «Вхід О. Бендера в Старгород з боку Чмаровки», літературні читання, майстер-клас з театрального мистецтва, пленер образотворчого мистецтва, парад Остапів, екскурсії, різноманітні конкурси тощо. Діяли виставки за жанрами: карикатура, живопис, фітокомпозиція, а також фотозона з О. Бендером та ігровий майданчик.

МУЗИКА

XXIX Міжнародний фестиваль «Київ Музик Фест» завершився у Києві 8 жовтня. За 11 днів заходу відбулося 5 симфонічних, 7 хорових, 10 камерних концертів, концерт-презентація нового видання, світові й українські прем'єри. Музика 10-ти країн: України, Польщі, Ізраїлю, Німеччини, США, Великої Британії, Швейцарії, Канади, Франції та Китаю, – звучала у Національній філармонії України, Національній музичній академії ім. П. Чайковського, Національному будинку органної та камерної музики України, концертних залах Національної академії мистецтв України та Національної спілки композиторів України, а також в церквах та соборах Києва. У програмі заходу: мистецькі діалоги «Україна – Польща», «Україна – Китай» та «Україна – Ізраїль»; мистецький проект «Ангели і світлячки» Ансамблю класичної музики ім. Б. Лятошинського Національного будинку органної і камерної музики України; концерти: «Озвучені строфи» Академічної хорової капели ім. П. Майбороди Українського радіо; «Хорова Україна» та «Українська сучасна духовна музика» Муніципального академічного камерного хору «Хрещатик», «Вірую» Муніципального академічного камерного хору «Київ», «Хоровий світ дитинства» за участі Камерного дівочого хору КССМШ ім. М. Лисенка, Хору хлопчиків і юнаків сектора практики НМАУ ім. П. Чайковського, Дитячого хору «Веселий акцент» школи мистецтв міста Українки Київської області; мистецькі проекти до 100-річчя місії О. Кошиця та до 80-річчя М. Скорика, а також I Музичний марафон у Ворзелі «Лятошинський єднає» та симфонічний вечір прем'єр «Концертне дефіле солістів» у виконанні Заслуженого академічного симфонічного оркестру Українського радіо. Крім того, пройшли світові прем'єри: Концерт-елегія для віолончелі з оркестром І. Щербакова та «Краще замри, коли Дракон співає ...» С. Пілютікова. Також серед учасників: Національний симфонічний оркестр України, Національна заслужена академічна капела України «Думка», Національний ансамбль солістів «Київська камерата», Галицький академічний камерний хор, Камерний оркестр ім. Д. Ахшарумова Полтавської філармонії та ін.

За підтримки Українського культурного фонду у столиці 25–27 жовтня пройшов I Фестиваль сучасної бандури *Bandura Music Days*. Захід розпочався з авторської музики сучасних композиторів-бандуристів. Окрім концертів, у його програмі – музичні експерименти з народними інструментами, звукове, графічне й світлове шоу, відкрита дискусія «Модерна бандура: шляхи розвитку та створення бренду», а також багато лекцій та воркшопів для музикантів, інтерактивна виставка рідкісних бандур, знайомство з електробандурою, «виборча діляниця» та обрання на ній народного інструмента України тощо. У фестивалі

взяли участь: джазовий бандурист Г. Матвіїв, н. а. України Р. Гриньків, бандурист-винахідник І. Ткаленко, гурти «Тінь Сонця», KoloYolo, Troye Zillia, B&B Project, «Шпилясті кобзарі» та ін. Організатори заходу – проект Bandura Style та ГО «Ідеї змін».

100-ліття Київської капели бандуристів об'єднало у Києві творчих спадкоємців з України і США. 19–22 жовтня в рамках *Міжнародного форуму бандуристів* у Національному академічному драматичному театрі ім. І. Франка за підтримки Українського культурного фонду відбувся перший за 80 років спільний виступ капел бандуристів: Української ім. Т. Шевченка із Північної Америки та Національної заслуженої України ім. Г. Майбороди. Також програма форуму включала музичний марафон «Усі бандури світу» за участі музикантів з Києва, Одеси, Львова, Вінниці, Тернополя, а також з Канади, Австралії та Аргентини; панельні дискусії, науково-теоретичну конференцію; презентації історичних мистецьких розвідок, сучасних музичних, видавничих, документальних та візуальних проєктів; проєкти, присвячені відновленню втрачених традицій музикування та інструментарію; майстер-класи та воркшопи від провідних світових виконавців та майстрів виготовлення інструментів тощо. Всього було організовано близько 50 подій на 7 локаціях у столиці та в Чернігові.

13 жовтня у Харкові завершився *IV Sxid Opera Fest* – фестиваль, що подарував друге ім'я Харківському національному академічному театру опери та балету ім. М. Лисенка. На ньому було представлено перлини репертуару цього театру – 9 оперних і балетних вистав та великий гала-балет. Їх втілювали на сцені зірки харківської сцени, а також солісти національних опер України: столичної – народні артисти України Т. Штонда, К. Кухар та Д. Недак, з. а. України О. Стоянов; Львівської – Т. Вахновська; Одеської – О. Злакоман і А. Писарєв та ін. Супровід – оркестру Sxid OPERA під орудою Д. Морозова, а також головних диригентів оркестрів академічних театрів опери та балету України: Дніпропетровського, Київського муніципального для дітей та юнацтва, Львівського національного, а також Запорізької обласної філармонії.

За підтримки Міністерства культури України 6–26 жовтня в Харкові пройшов *XXV Міжнародний музичний фестиваль «Харківські асамблеї»*. Цьогоріч його було присвячено видатній піаністці XIX століття, дружині композитора Р. Шумана – К. Ж. Шуман-Вік. Захід зібрав музикантів з Великої Британії, Німеччини, Литви, Польщі, Іспанії, Італії, Швейцарії, США та вітчизняних майстрів сцени. Традиційно у рамках фестивалю відбулися концерти класів провідних професорів Харківського національного університету мистецтв Т. Веркіної, О. Щелкановцевої, С. Клебанової, В. Доценка; кафедр камерного ансамблю, оркестрових струнних інструментів, духових та ударних інструментів університету; студентів – стипендіатів Ротарі-клубів міста та ін. Також у програмі заходу – науково-практична конференція «Жінка за межами звичайного: Клара Шуман, Фанні Мендельсон, Марія Шимановська», презентації, творчі зустрічі, майстер-класи з гри на духових, струнних інструментах і вокалу. Крім того, пройшов III Міжнародний конкурс музичного мистецтва, на якому змагалися музиканти до 40 років з Литви, Польщі, Швейцарії, України та ін. У номінації «Фортепіано» першу премію здобув Д. Саєнко, другу – С. Казанцев та

І. Седюк. Серед переможців-вокалістів – М. Бурцев, В. Мельник та Ю. Піскун, які вибороли другу премію.

Сучасна музика різних жанрів та напрямів, відео- та аудіоперформанси, сольні речиталі, а також лекції, презентації, VII Міжнародні майстер-класи нової музики «COURSE. New generation» для молодих композиторів з Німеччини, Австрії, Польщі, Туреччини та України – усе це об'єднала програма *XXIV Міжнародного фестивалю сучасної музики «Контрасти»*, який тривав у Львові з 5 по 21 жовтня. Загалом відбулося 19 різних подій у Львівській обласній філармонії, Львівській національній музичній академії ім. М. Лисенка та у хоровій школі «Дударик». Серед учасників заходу – Національний президентський оркестр України, Академічний симфонічний оркестр «INSO-Львів», камерні оркестри: Львівський «Академія» та Академічний «Віртуози Львова» та ін. Загалом – більш як 35 виконавців та близько 20 композиторів з різних міст України та із закордону. Відбулися «Концерт Концертів», спеціальна програма «I Sustain The Wings. Contemporary Dialogue of Cultures», авторський вечір акордеоніста В. Зубицького, концерти: «Симфонія Polonia», «Vivere memento», «Pro metogia», української музики студентів Кафедри духових та ударних інструментів ЛНМА ім. М. Лисенка та ін. Кульмінацією заходу стала «Ніч Контрастів», де прозвучала ансамблева, камера, сольна та електронна музика від класики авангарду 20-го століття до найновіших творів молодих композиторів. Також пройшли прем'єри творів львівських композиторів Б. Фроляк та Н. Скрипника.

За підтримки Міністерства культури України та Департаменту з питань культури, релігій та національностей Львівської ОДА у Львові протягом 22–26 жовтня відбувся *II Міжнародний конкурс піаністів «Feurich-Virtuos»*. Змагалися 42 юних музиканти з різних куточків України, Італії та Польщі.

Впродовж 10–30 жовтня в Ужгороді в рамках традиційного *XVIII Фестивалю сучасної та класичної музики «Музичне сузір'я Закарпаття»* пройшов ряд концертів: Національного заслуженого академічного симфонічного оркестру України, «Мирослав Скорик у стилі джаз» (до 80-річчя з дня народження композитора) за участі Львівського камерного оркестру «Академія», симфонічної музики «Україна в часі» у виконанні симфонічного оркестру обласної філармонії та концерт «Мистецькі зустрічі» викладачів і студентів Мукачівського державного університету.

Премію імені В. С. Косенка у 2018 році присуджено композитору А. Комліковій за твори для дітей 2014–2017 років: «Музика для малюків», «Казкове фортепіано» та «Репертуарна збірка для бандури».

ТЕАТР

XV Міжнародний театральний фестиваль жіночих монодрам «Марія» тривав протягом 4–9 жовтня у Києві, традиційно у Національному академічному драматичному театрі ім. І. Франка. На захід прибули митці з Литви, Польщі, Словаччини, Ізраїлю, Іспанії, Вірменії, Білорусі та інших країн. З українських акторів – О. Дудич, С. Михайловський, Л. Вороніна, Н. Семененко та ін. Загалом було показано 18 вистав. Серед них – «Маргарита і Абульфаз» за С. Алексєвич, «Солодка» за М. Матіос, «Стіна» за Ю. Щербаком, «Криваве весілля»

Ф. Гарсії Лорки, «Леді Макбет» за В. Шекспіром та інші. Окрім того, в межах фестивалю відбулися: ювілейний вечір організаторки фестивалю н. а. України Л. Кадирової, яка представила постановку «Не плачте за мною ніколи» М. Матіос; виставки фотографій «Марія» з фондів Музею М. Заньковецької та «Франківчанки Галина Яблонська та Лариса Кадирова» з фондів Музею Театру ім. І. Франка, «Обличчя дитини», яку було презентовано «Вітальнею на Дворянській» за підтримки харківського Культурно-ділового центру «Рубаненко і партнери»; круглий стіл «Полілог діячів театральної культури» та презентації видань на театральну тематику.

За підтримки Українського культурного фонду 4–7 жовтня в столиці пройшов *VI Міжнародний театральний фестиваль JoyFest*. У програмі – близько 20 конкурсних та позаконкурсних вистав театральних колективів з України, Італії, Словаччини, майстер-класи з акторської майстерності для дітей і дорослих українською та англійською мовами, лекції, розваги. Серед вітчизняних театрів, які взяли участь у заході, – київські: ProEnglish Theatre, SoloWayGirls, Український Шкафф, ім. Антоніо Гауді, «Яблуко», театр-студія «Вернісаж», харківський Дитячий театр-студія «Азарт», Театральна група «П'яте колесо» з Донецька, Театр «Вперше» з Луцька, театр «АртМур» з Мелітополя Запорізької області та інші.

Виставою «RH +» за творами В. Пелевіна, Дж. Орвелла та Р. Баха Закарпатського обласного угорського драматичного театру ім. Д. Йієша з м. Берегове у Чернігівському обласному академічному українському музично-драматичному театрі ім. Т. Г. Шевченка 17 жовтня розпочався тижневий *XXVI Міжнародний театральний фестиваль «Слов'янські театральні зустрічі» #SlovFest*. Загалом участь у ньому взяли 10 театрів: три київських національних академічних: драматичний ім. І. Франка, російської драми ім. Лесі Українки та театр оперети, академічні українські: Ніжинський драматичний ім. М. Коцюбинського та Полтавський обласний музично-драматичний ім. М. В. Гоголя, Харківський Відкритий, а також театри з Гомеля (Білорусь) та Варшави (Польща) та ін. У програмі – вистави за творами сучасних драматургів та класиків в осучасненому режисерському прочитанні. Фінальним акордом заходу стала нова робота господарів фестивалю – комедія «Скапен» за Ж. Б. Мольєром.

«Класика очима експерименту» – незмінне гасло *XXIX Міжнародного театального фестивалю «Золотий Лев»*, який 7 жовтня завершився у Львові. Відкрив захід вуличною виставою «Йов» за текстами К. Войтили Львівський академічний духовний театр «Воскресіння». Свої вистави представили театри з Грузії, Польщі, Румунії, Угорщини та Австрії. Серед українських колективів – київські театри: національний ім. І. Франка та Молодий академічний, а також львівський Перший український театр для дітей та юнацтва. Крім театральних постановок, у межах заходу пройшла конференція «Драматургія Кароля Войтили» за участі науковців з Польщі та України, а також театрознавців, драматургів, режисерів та акторів.

А 5–7 жовтня у 5 локаціях Львова за підтримки Українського культурного фонду та Львівської міської ради відбувся *I Фестиваль сценографії й сценічного костюма Lviv Quadriennale of Scenography. Preview*. Фокусна тема квадрі-

енале – «Ідентифікація». На нього приїхало понад 20 сценографів, художників з костюмів та творчих колективів з України, Польщі, Австрії, Угорщини та Німеччини. Фестиваль складався з 4-х основних блоків: виставкового, в межах якого було представлено експозиції Є. Лисика, О. Білозуба, В. Карашевського, П. Друганова та інших; перформативний, який включав інсталяцію П. Веллер та покази сценічних костюмів: Б. Поліщука у супроводі органу, флейти та скрипки та проект «Клітка» Д. Зав'ялової та О. Гнатюк; освітній, на якому із театрознавцями говорили про класичну та сучасну сценографію, та експериментальний. У рамках останнього 4 сценографи в приміщенні колишньої фабрики на FESTrepublic зробили 4 простори на тему заходу. Сюди з готовими постановками, але без декорацій, заїхали 4 театри. За 2 дні вони вжилися у цей простір і показали свої роботи. Так було презентовано вистави німецького, австрійського та львівських театрів: академічного ім. Л. Курбаса та «Слово і голос».

Прем'єрною виставою «Нація» за М. Матіос відкрився *Всеукраїнський театральний фестиваль «Фесрія Дніпра»* та 101-й сезон у Дніпропетровському академічному українському музично-драматичному театрі ім. Т. Шевченка. За 10 днів заходу, який завершився 7 жовтня, 10-ма театрами з Дніпра, Запоріжжя, Києва, Полтави, Харкова та інших міст України було презентовано 10 вистав. Вперше участь взяли столичні театри: Національний академічний драматичний ім. І. Франка та «Золоті ворота», а також театри з Вінниці та Херсона. Серед новинок заходу – постановки за творами сучасних європейських драматургів – Л. Берфуса та К. Кеяну. Їх цьогоріч було включено у програму фестивалю на прохання глядачів. У виставах грали А. Роговцева, А. Хостікоєв, О. Сумська та багато інших відомих акторів. Окрім того, діяв ярмарок майстрів народного мистецтва та виставка українського народного строю, пройшли майстер-класи з акторської майстерності тощо.

На базі Чернівецького академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. О. Кобилянської 21–30 жовтня пройшов *XIII Фестиваль комедії «Золоті оплески Буковини»*. Свої найкращі постановки привезли театральні колективи з різних куточків України. Зокрема національні академічні драматичні театри: ім. І. Франка (м. Київ) та український ім. М. Заньковецької (м. Львів), академічні обласні театри: Хмельницький музично-драматичний ім. М. Старицького та Дніпропетровський український молодіжний, а також Одеський академічний театр музичної комедії ім. М. Водяного, Дніпровський драматичний молодіжний театр «Віримо!» та колектив з Румунії. Закрила захід поетична драма «Маруся Чурай» за Л. Костенко Київського національного академічного театру оперети.

Харківський Будинок актора ім. Л. Сердюка 22–26 жовтня став майданчиком для *XIII Відкритого фестивалю недержавних театрів «Курбалесія»*. З понад 20-ти заявок, які надійшли з Чернівців, Одеси, Львова, Києва і Харкова, до участі було відібрано 10 вистав театрів: «Між III колон» з Києва, «Вільного театру ОКО» зі Львова, Театру комедії «МО» з Кременчука Полтавської області, SaXaLin UA, «Время Ч», «19» з Харкова та ін. В рамках заходу відбулися майстер-класи, екскурсії, працювала лабораторія молодих театральних критиків, на яку приїхали студенти зі Львова.

Київським національним театром оперети за підтримки Українського культурного фонду 16 жовтня було презентовано *проект «Арти-дія-інклюзія»*. Його програма складалася з двох частин – пізнавальної про музику і лялькової вистави «АндерСон» за казками Г. К. Андерсона, режисер – М. Козолуп. Перегляд постановки здійснювався за допомогою аудіодискрипції для незрячої публіки. На згадку про похід у театр діти отримали брошуру, надруковану шрифтом Брайля, з п'єсами М. Кропивницького «Івасик-Телесик» та «По щучому велінню», а також розповіддю про театральне мистецтво.

Театри Києва у жовтні запросили на прем'єри вистав: Національна опера України – балету «Діти ночі. Андрогін» на музику А. Вівальді, М. Ріхтера, Ф. Гласса, К. Мартінеса, А. Пярта; Національний академічний російської драми ім. Лесі Українки – «Дерева вмирають стоячи» А. Касони та драми «Серце боксера» Л. Хюбнера; національний академічний оперети – «Москалиця» за М. Матіос; академічний «Молодий» – «Острів любові» за новелами Марка Вовчка та О. Олеся; муніципальний академічний опери і балету для дітей та юнацтва – опери «Король Дроздобород» за мотивами казки братів Я. та В. Грімм; драматичний «Браво» – «Сто тисяч» І. Карпенка-Карого; «Актор» – комедії «Патріс» С. Анцелевича, В. Красовського, Д. Богославського; «Дикий театр» – антиутопії «Асексуали» М. Курочкіна; академічний музично-драматичний циганський «Романс» – «Вожак, або Сім кіл циганського пекла» Е. Егадзе та ін.

У театрах України пройшли прем'єри вистав: *дніпровських:* академічному драми і комедії – комедій «Маскарад» Й. Штрауса та «Се-ля-ві. Не довіряй очам своїм» Ж.-Ж. Брікера та М. Ласега, академічному українському музично-драматичному ім. Т. Г. Шевченка – «Старий і море» за Е. Хемінгуєм та «Ціна надмірної любові» за мотивами роману «Вирвані сторінки з автобіографії» М. Матіос; *Донецькому* академічному обласному драматичному театрі (м. Маріуполь) – «Мир вашому дому» за п'єсою Г. Горіна «Поминальна молитва»; *Житомирському* академічному українському музично-драматичному ім. І. Кочерги – melos-драми з елементами кінохроніки «Show must go on (або пси на ланцюгу)» В. Осяка за мотивами роману «Віднині і навек» Дж. Джонса; *Луганському* обласному українському музично-драматичному (м. Сєвєродонецьк) – «Маклена Граса» за однойменною п'єсою М. Куліша; *львівських:* національному академічному опери та балету ім. С. Крушельницької – «Правда під маскою» (на основі об'єднання одноактних балетів «Весна священна» та «Пульчінелла» на музику І. Стравінського), Національному академічному українському драматичному ім. М. Заньковецької – «Гуцульський рік» за текстами Г. Хоткевича, академічному драматичному ім. Лесі Українки – «Постдокументальної вистави» (спільно з DRAMA.UA за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»); *Миколаївському* академічному художньому російському драматичному – «Тев'є-молочник» Г. Горіна за мотивами творів Шолом-Алейхема; *Одеському* національному академічному опери та балету – балету «Маскарад» А. Хачатуряна; *Сумському* обласному академічному драми та музичної комедії ім. М. С. Щепкіна – «Скляний звіринець» Т. Вільямса; *Тернопільському* академічному обласному українському музично-драматичному ім. Т. Г. Шевченка –

музичної комедії «Майська ніч» за М. Гоголем; *Харківському* академічному російському драматичному ім. О. С. Пушкіна – «Герой нашого часу» за М. Лермонтовим; *Херсонському* обласному музично-драматичному ім. М. Куліша – «Кохання до...» А. Ніколаї та «Кайдаш & Sons» Н. Блок за мотивами повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я»; *Хмельницькому* обласному академічному музично-драматичному ім. М. Старицького – комедій «Собака на сні» Лопе де Веги та «Одруження» М. Гоголя; *Чернівецькому* академічному обласному українському музично-драматичному ім. О. Кобилянської – «...Вір або невір» за мотивами оповідання М. Матіос «Не плачте за мною ніколи...» та ін.

ВІЗУАЛЬНІ МИСТЕЦТВА

Традиційна *Всеукраїнська виставка до Дня художника* тривала в Центральному будинку художника з 12 по 28 жовтня та цьогогоріч була пов'язана з 80-річчям створення Національної спілки художників України. Було представлено понад 500 творів усіх видів образотворчості з усіх регіонів України. Це роботи з мистецьких скарбниць і щойно написані: живопис (більшість), графіка, скульптура, декоративно-прикладне мистецтво. Серед них твори класиків – Т. Яблонської, В. Ковтуна, В. Касіяна, М. Дерегуса, М. Глуценка, В. Цветкової, С. Шишка, В. Зарецького, М. Приймаченко, та сучасних художників – О. Дубовика, А. Криволапа і Т. Сільваші та ін. Крім того, до Дня художника експонувалися: у *Дніпрі* – образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва; в *Кропивницькому* – роботи учасників пленеру в Помічній Кіровоградській області під назвою «Вогонь, що не згасає»; в *Ужгороді* – живопис та скульптура закарпатських митців; у *Тростянці Сумської області* – твори 15 художників, членів НСХУ із Києва, Сум, Харкова, Чернігова, Слов'янська Донецької області та інших міст України, – учасників XI Всеукраїнського пленеру живопису «Мальовнича Тростянецьчина»; у *Харкові* – живопис та скульптура майстрів з усієї України та ін. Також у Харкові, де почала свою творчу діяльність НСХУ, в рамках ювілейних заходів біля першого Будинку художника було відкрито меморіальну дошку, присвячену 43 художникам, членам спілки, які там жили і працювали.

Через 30 років після першого в Україні Всесоюзного симпозіуму скульптури 1988 року в Києві пройшов *Київський міжнародний скульптурний симпозіум ім. О. Архипенка*, який завершився 12 жовтня. Рівно місяць 6 його учасників – скульпторів з України, Канади, Німеччини, Іспанії: В. Волосенко, А. Гонзалез, П. Гронський, Дж. Клей, В. Кочмар, В. Татарський, – жили на території арт-резиденції 13-го павільйону ВДНГ, публічно створюючи скульптури з мармуру та граніту. Головним символом пленеру стала «Блакитна танцівниця» О. Архипенка з колекції засновника симпозіуму А. Адамовського. У межах заходу було проведено ряд освітньо-просвітницьких лекцій, дискусій, а також воркшопів із провідними українськими скульпторами. Підсумкову виставку створених робіт було презентовано на закритті симпозіуму.

27 жовтня в Прилуках на Чернігівщині відбулася фінальна частина *скульптурного пленеру на тему «Історія та духовність»*. Участь у ньому взяли 10 українських скульпторів, серед яких Ю. Багаліка, А. Балог, Д. Бур'ян, К. Доб-

рянський та ін. Очолив колектив митців н. х. України М. Білик. Впродовж 2 місяців художники просто неба створили 10 скульптур, які по завершенню пленера було подаровано громаді міста. Куратор проекту – галерейник та меценат Ю. Камільков.

За аналогом світових тижнів мистецтва в рамках Львівського тижня моди 26–28 жовтня у Міжнародному аеропорту «Львів» ім. Д. Галицького вперше було організовано *Дні сучасного українського мистецтва Lviv Art Days*. Серед завдань проекту – популяризація сучасного українського мистецтва, сприяння комунікації між художниками, галеристами, поціновувачами мистецтва та потенційними клієнтами. Було представлено об'єднану експозицію робіт понад 30 українських художників, які працюють у різних стилях та жанрах: живопис, графіка, скульптура, кераміка, скло, текстиль, витинанка, предметний дизайн, стрит-арт, інсталяція, відео арт.

Протягом жовтня у столиці експонувалися виставки: в Національному музеї Т. Шевченка – творів учасників фестивалю художньої фотографії під назвою «Парад проектів»; живопису О. Кондрацької «Ріка життя»; у Національному музеї українського народного декоративного мистецтва – творів О. Ройтбурда «Копії для підміни», присвячена 140-річчю К. Малевича, скульптур і гончарних виробів С. Радька «Поличка українських святощів», спецпроект Ю. Соломки «Малевич. ХХ століття»; в Музеї української діаспори – робіт П. Бевзи, В. Бахтова, Т. Бахтової та інших «Символізм: коди сучасності»; в Національному історико-архітектурному музеї «Київська фортеця» – творів М. Ващенко «Вирій натхнення»; в Інституті проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України – VII виставка сценографії «Сам собі режисер», присвячена пам'яті О. Богатирьової, в рамках проекту «Театр без театру»; в Національному інформаційному агентстві «Укрінформ» – малюнків незаконно затриманого у РФ Р. Суценка, написаних кульковою ручкою, олівцем, за допомогою чаю, лушпиння цибулі, соку буряку та кетчупу «Мистецтво з-за ґрат»; **у галереях, арт-центрах та креативних просторах:** «America House Kyiv» – абстрактного живопису А. Барановського «Залізна витримка»; «Closer» – робіт О. Малиха «Шлях до Вавилона»; «Dumchuk Gallery» – «Живи, не бійся. Юрій Болса»; «Gallery 83» – творів Д. Майбороди «faceLESS»; «IZONE» – живопису К. Гнилицької «How I want to be Geisha»; творів художників з синдромом Дауна, спільних робіт сонячних людей з С. Туріною та К. Лібкінд під назвою «Що важливо» (частина проекту інклюзії у культурі, ініційованого Goethe-Institut в Україні за співпраці з дослідницьким проектом TOUCHDOWN 21); скульптурних робіт та асамбляжів О. Загребіна та Р. Ткачова під назвою «NTISTATI»; «Lera Litvinova Gallery» – творів Ю. Поручник «Натюрморт. Естетика класики»; «M.gallery» – «Метафізика міфу» О. Ройтбурда; «Pavlovka ArtGallery» – живопису О. Баландюх «Простір»; «PinchukArtCentre» – шоста виставка «Свій простір» у рамках Дослідницької платформи; «Voloshyn Gallery» – живопису та мініатюрних скульптур Kinder Album «Не для розголошу: секретно і цілком таємно»; «ABC-арт» – графіки Л. Біленко «Берегині Берегів» та робіт В. Маркар'яна «Ідентифікація міста»; «Арт ЦУМі» – станкової графіки О. Джураєвої «Reflection»; «Карась Галерея» – робіт А. Блудова «Ур-

баністика»; «Митець» – живопису і графіки А. Александровича-Дочевського «Приборкання міфів»; «Щербенко Арт Центр» – робіт М. Прошковської «Пост-травматичний (Herbarium)», живопису, графіки та колажів О. Жумайлової-Дмитровської; Аукціонному домі «Золотий Перетин» – творів О. Клименко «Супреми і радугеми» та ін.

У містах України було розгорнуто виставки: у *Дніпрі* – образотворчого мистецтва учасників IX Січеславського пленеру, робіт родини з. х. України Г. Чернети під назвою «Миттєвості народження краси»; в *Івано-Франківську* – живопису Р. Бончука та Т. Щерби «Внутрішня емпірія»; в *Луцьку* – живопису М. Журавля; у *Львові* – «Metropolis. Минулі утопії майбутнього», куратор – П. Гудімов; мініатюр, створених у техніці левкасу, батику та живопису, А. Атоян «Кишенькова лірика»; творів В. Жмака «Квіти, вино і кобіти»; графіки та живопису Є. Лисика «Інші»; робіт Б. Сойки «Художник з Янова»; об'ємно-просторової кованої пластики та графіки О. Філевича; живопису С. Кульчицької (Н. Бартків) «Ультрамаринові небеса» та О. Кваші «Друзі мої, дерева»; «Ткацтво, живопис, графіка» С. Шабатури; графіки та живопису Д. Парути; у *Сумах* – живопису В. Ільченка «Натхнення»; у *Тернополі* – робіт С. Декалюка «Радість і печаль»; в *Ужгороді* – різножанрового живопису учасників двох пленерів, що відбулися в області цієї осені; живопису В. Бобіти «Барви міста»; графіки М. Лижечка; живопису А. Гафинець; у *Харкові* – робіт С. Браткова «Балаклавський кураж»; у *Херсоні* – графіки Н. Корольової «Каліграфія невербального»; в *Хмельницькому* – живопису І. Бадяка «Поміж білим і чорним»; у *Черкасах* – мікромініатюр В. Казаряна «Восьме чудо світу»; творів Т. Черевань «CONDITIONS. Наодинці з почуттями» та ін.

У рамках проекту «Шукай!» у центрі Києві встановлено 10-ту міні-скульптуру – один із символів столиці з QR-кодом, завдяки якому можна дізнатися деталі історії та легенд міста, – *невеличкий грамофон* (був «родзинкою» міста на початку ХХ століття). Автор проекту – Ю. Бевзенко. А в Сумському училищі культури і мистецтв ім. Д. Бортнянського відкрито *скульптуру Д. Бортнянського*, автор – А. Гармидер.

ХОРЕОГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО

2 жовтня в столиці завершився триденний *Міжнародний фестиваль «Простір танцю»*, на якому було представлено сучасний танець України та Польщі у рівній пропорції. Це спільний проект Київського академічного Молодого театру, Інституту Адама Міцкевича та Totem Dance Group. В рамках української частини проекту в Києві та Дніпрі відбулося 7 вечорів танцю та 17 майстер-класів. Перформативна програма фестивалю складалася з трьох вечорів: перформансів, танцю та шедеврів. Серед перформансів, представлених українськими митцями: «Анігіляція» (Totem Dance Group), «СОС (сповіщення осмислені спекуляції)» (творчий тандем Buchok Art Family). Проект реалізовано за підтримки Українського культурного фонду.

КІНОМИСТЕЦТВО. КІНОВІДЕОПРОКАТ

II Міжнародний кінофестиваль «Київський тиждень критики» тривав у столичному кінотеатрі «Жовтень» до 1 листопада. Сімома українськими кінокритиками у програму заходу було відібрано 19 фільмів: 7 – в основну міжнародну (нові стрічки Л. фон Трієра, Цзя Чжанке, Я. Шванкмаєра, фільми-лауреати цьогорічного Каннського кінофестивалю), 6 – в українську ретроспективу («Арсенал» О. Довженка, «Астенічний синдром» К. Муратової, «Камінний хрест» Л. Осики та ін.) та ще 6 – в ретроспективу, присвячену 100-річчю шведського режисера І. Бергмана. Також програма заходу включала круглий стіл «Кінокритики vs. кіноіндустрія: специфіка взаємодії», дискусії з питань переосмислення радянської художньої спадщини та експериментального кіно в Україні, спеціальний проект «Машина часу» на трьох площах міста тощо. Розпочався фестиваль з церемонії нагородження лауреатів *Національної премії кінокритиків України «Кіноколо»*, яку було засновано цьогоріч для нових українських стрічок. Премію за найкращий повнометражний ігровий фільм присуджено драмі «Донбас» С. Лозниці, якого відзначено також як найкращого режисера року. Найкращими фільмами також стали: документальний – «Дельта» О. Течинського, короткометражний ігровий – стрічка Д. Сухолиткого-Собчука «Штангіст». Відкриттям року названо фільм М. Нікітюк «Коли падають дерева». Нагороди за найкращі акторські роботи отримали І. Вітовська за роль у фільмі В. Тихого «Брама» та виконавець головної ролі у кінострічці «Кіборги» А. Сеїтаблаєва В. Довженко. Усі стрічки-переможці було створено за підтримки Держкіно України. Організатори кінопремії – Спілка кінокритиків України, Асоціація «Сприяння розвитку кінематографа в Україні — дивись українське!» та компанія «Артхаус Трафік» за підтримки Держкіно та Українського культурного фонду.

«Підсумки українського кінопроцесу та кінопрокату – 2017» – опитування Бюро української кіножурналістики, у якому взяли участь 33 українських кінокритиків і кіножурналістів. За його результатами кінокритиками Національної спілки кінематографів України було *обрано кращі українські фільми 2017 року*: ігровий – драма «Рівень чорного» В. Васяновича; неігровий – «Dixie Land» Р. Бондарчука; анімаційний – «Елювіум – Регенеративна істота» С. Сантімова; короткометражний – «Випуск '97» П. Острікова і «Технічна перерва» Ф. Сотниченка.

70 фільмів із приблизно 200 надісланих було показано в столичному Будинку кіно в межах *XVI Міжнародного фестивалю православного кіно «Покров»*, який відбувся 8–11 жовтня. Переможцями в різних номінаціях стали: «Документальне кіно» – «Дорогою світла» О. Павлюченкова; «Короткометражне ігрове кіно» – «Данька» Ю. Морозова; «Повнометражне ігрове кіно» – «Герасим» Р. Мусаєва; «Анімаційне кіно» – «На початку було Слово» Я. Попова і З. Попової. Гран-прі отримала документальна стрічка «Свідки любові» Н. Гугуєвої.

Повнометражні документальні та художні фільми на тему культури, проблем та повсякденного життя Східної України, ретроспективи фільмів видатних майстрів української документалістики, зокрема стрічка «Назви своє ім'я» С. Буковського, було представлено цьогоріч на II Міжнародному кінофестива-

лі *Kharkiv MeetDocs Eastern Ukrainian Film Festival*, який пройшов 24–28 жовтня в Харкові. Програма заходу складалася з чотирьох секцій: Meet Docs, Meet Non Docs, Meet Retrospektive та Meet Film Industry, яка включала воркшопи, майстер-класи, відкриті зустрічі, панельні дискусії та вперше – кінопітчинг, переможницею якого стала С. Возняк з проектом фільму «Маршрут №1/3». Загалом було показано 21 повнометражний фільм з України, Німеччини, Ізраїлю, США, Польщі та Великої Британії. Серед українських стрічок – «Донбас» та «День Перемоги» С. Лозниці, «Веаюфром» Д. Лавриненка, «Ампутація» Л. Стародубцевої та І. Померанцева та мокументарі «2020. #безлюднакраїна» К. Грицюка. Крім того, у рамках фестивалю відбувся II Конкурс короткометражного незалежного українського кіно «Бардак». Змагалися 36 фільмів різних жанрів, знятих без участі студій, із Києва, Харкова, Львова та Запоріжжя. Володарем гран-прі став фільм «Заїнька» О. Онуфрієва.

Покази фільмів з України, Іспанії, Португалії, США, Польщі, Франції та інших країн, кіномайстерні, творчі зустрічі, вечірки, виступи музичних гуртів, майстер-класи, екскурсії тощо – заходи *IV Міжнародного кіно-медіафестивалю для молоді «Кіномаршрут»*, який пройшов 4–6 жовтня на Львівщині, у Львові та Жовкві. Серед переможців міжнародного конкурсу – українські стрічки. Кращими фільмами визнано: експериментальним – «Annihilation» Д. Кушнарова; анімаційним – «Лабіринт» С. Ковалю та О. Колодія; документальним – «Сильні духом» В. Бігуна. У національній програмі відзначено фільми «На своїй землі» О. Кирієнка, «Чоловік» О. Артеменко та «Обійми мене» В. Бакума. Гран-прі дісталось стрічці «Невидима» М. Наконечного.

100-річчю Української революції та всім захисникам України цього року було присвячено *мистецький проект «Дні українського кіно»* – тиждень українського патріотичного кіно, який стартував 17 жовтня в Івано-Франківську. Проект було започатковано на Прикарпатті минулого року. Його мета – висвітлення з допомогою фільмів історично-правдивих подій, пов'язаних з боротьбою за українську незалежність. У програмі – «Позивний Бандерас» З. Буадзе, «Таємний щоденник Симона Петлюри» О. Янчука, «Донбас» С. Лозниці, «Шляхетні волоцюги» О. Березаня, «Казка про гроші» О. Моргунець-Ісаєнко.

З метою познайомити із сучасними вітчизняними фільмами жителів невеликих міст України та з такою ж назвою – «Дні українського кіно» – 10 жовтня у Береговому на Закарпатті розпочався проект Київського міжнародного кінофестивалю «Молодість». До його програми ввійшли 6 сучасних фільмів: «Кіборги» та «Чужа молитва» А. Сеїтаблаєва, «Викрадена принцеса: Руслан і Людмила» О. Маламужа, «Дякую» Д. Євстігнейкіна, «Сторожова застава» Ю. Ковальова та ін. Також кінопокази пройшли у Сторожинці Чернівецької області та в Чорноморську Одеської області.

Перша хвиля *XV Мандрівного міжнародного фестивалю документального кіно про права людини Docudays UA* пройшла цього року у Львівській області. Це 24 відкриті заходи: 21 – у Львові, 3 – у містах і селах області, загалом – понад 50 спеціальних подій. Традиційно фестиваль триватиме з жовтня до кінця грудня та завітає до понад 200 міст і містечок 22-х областей України. Цьогорічну програму присвячено групам людей, які найчастіше стикаються з нерівніс-

ттю, зазнають дискримінації в суспільстві. З українських фільмів представлено: «Вихідний» Ж. Максименко-Довгич, «Гірчиця в садах» П. Армяновського, «Явних проявів немає» А. Горлової, «Веаюфром» Д. Лавриненка та ін.

В український прокат у жовтні вийшли стрічки: «Донбас» С. Лозниці, «Чорний козак» В. Чабанюка, «День Перемоги» С. Лозниці (обмежений прокат), комедії «DZIDZIO Перший Раз» (з субтитрами та тифлокоментарем) М. Хоми та Т. Дроня та «Скажене Весілля» режисера В. Дикого та ін.

МУЗЕЙНА СПРАВА. ОХОРОНА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Дослідженню новацій, які український режисер Лесь Курбас привніс у театр, присвячено *виставку «Курбас: Нові світи»*, яка відкрилася 17 жовтня в «Мистецькому арсеналі». Перша її частина – про експериментальну творчість режисера і Мистецького об'єднання «Березіль» у Києві в 1922-му і 1926 роках. Друга – про три вистави, створені в Харківському державному театрі «Березіль», де Курбас працював впродовж 1926–1933 років. Серед 200 представлених експонатів – оригінальний макет сценографії В. Меллера до вистави «Джیمмі Гіггінз», костюми, ескізи, афіші, режисерські рукописи, серед яких партитура джаз-ревю «Алло на хвилі 477», документальні фотографії, аудіозаписи, зокрема першої дії вистави «Народний Малахій», яка зберігається в музеї Харківського драматичного театру ім. Т. Шевченка та ін. Проект доповнено лекційно-дискусійною та музичною програмою. Організатори виставки – «Мистецький арсенал», Музей театрального, музичного та кіномистецтва України та мистецька група «Яра» з Нью-Йорка, США. Куратори – В. Ткач, Т. Руденко, В. Ключко. Триватиме виставка до 2 грудня.

У Київському музеї Лесі Українки у рамках вечора «З собою беру я лиш рідні пісні» з нагоди 100-річчя капели бандуристів України, 110-ї річниці фольклорної експедиції, ініціаторами та «субсидіаторами» якої було подружжя Квіток (Леся Українка та К. В. Квітка), 140-річчя від дня народження та 80-річчя загибелі Г. Хоткевича було представлено тематичну *виставку з фондів Музею видатних діячів української культури та Інституту мистецтвознавства фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України*. Серед експонатів – перший звукозаписуючий пристрій (фонограф, один з тих, якими користувалися Леся Українка, К. Квітка, Ф. Колесса, О. Сластьон, М. Аркас), оцифрований запис співу та гри на бандурі Г. Гончаренка, бандура Г. Хоткевича та ін.

Марафон, присвячений українцям, які під час Другої світової війни рятували євреїв, відбувся 25 жовтня у Національному музеї історії України у Другій світовій війні. Розпочався він з підбиття підсумків першого року реалізації музейного просвітницького проекту «ПортретиUA» та презентації його частини – музейної виставки «Праведний шлях: українці-рятівники». Упродовж усього дня для відвідувачів лунали історії праведників О. Шулежко, Є. та Г. Марчуків, А. та К. Шептицьких, першої рятівниці, удостоєної звання Праведника народів світу, О. Вітер, священномученика О. Ковча та багатьох інших. Загалом – 32 унікальні історії. У марафоні взяли участь 23 організовані групи, до складу яких увійшло 1256 осіб. Серед них – школярі, студенти вузів та їхні викладачі, колеги-музейники, вчителі історії київських шкіл.

У Вінницькому обласному художньому музеї 17 жовтня відкрито *виставку «Автограф»*. Центральне місце в експозиції займає примірник «Кобзаря» Т. Шевченка 1860 року видання із автографом поета – дарчим надписом. Тематичним доповненням виставки в образотворчому контексті стали твори К. Трутовського, Л. Жемчужникова, І. Лося та М. Дерегуса. Картини демонструють сторінки біографії Т. Шевченка. Більшість робіт було надано Національним музеєм Т. Шевченка.

З нагоди 125-тилітнього ювілею у Львівському історичному музеї 5 жовтня презентовано *виставку «Пригоди з музейними раритетами»*. Загалом представлено близько 200 експонатів із архіву закладу. Їх згруповано в окремі тематичні блоки: львівські пам'ятки символічного значення, музейні раритети Наполеоніани, Міцкевичіани, Шопеніани, пам'ятки художнього срібла другої половини ХІХ ст., історія парного портрета українських гетьманів Б. Хмельницького та І. Скоропадського від стінопису до живопису, давні натрунні портрети, доля музейних раритетів в часи I та II світових війн, знайдений у 1987 році срібний скарб як відлуння Голокосту, міжмузейний обмін та «імператорські» надходження, меморії видатних особистостей української культури та ін.

Крім того, у музеях України було відкрито виставки: у Національному музеї історії України – «Борці за Українську Державу» до 75-річчя створення УПА; у Музеї історії міста Києва – «Український трансавангард Валентина Сіренка»; в Музеї Української революції 1917–1921 років – поштових знаків до 100-річчя української марки: марок з дизайном А. Середи і Г. Нарбу-та, конвертів філателістичних товариств і музеїв, марок і конвертів Української підпільної пошти тощо; в обласних краєзнавчих музеях: Волинському (м. Луцьк) – творів сакрального мистецтва Волині ХVII–ХІХ століть, зокрема ікон, стародруків, предметів металопластики, декоративної різьби та скульптури, під назвою «Врятована сакральна спадщина Волині»; Рівненському – «Культурна спадщина Рівненщини» (мистецька спадщина, археологічні матеріали, інформація про дослідників історії Волині та їхні праці у цій галузі); Черкаському – мобільну виставку-меморіал документальних спогадів свідків Голокосту, записаних у дев'яти містах нашої держави, під назвою «Майстерня пам'яті» (німецько-український проект) та ін.

За підтримки Міністерства культури України та Центру всесвітньої спадщини в рамках Ініціативи ЮНЕСКО щодо спадщини релігійного призначення 31 жовтня у Києві відбувся *Міжнародний семінар керівників об'єктів всесвітньої спадщини на тему «Жива релігійна спадщина всесвітнього значення: спільне управління та стале використання»*. Організатор заходу – Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. Учасники – керівники об'єктів всесвітньої спадщини, представники державних і місцевих органів влади та релігійних громад, керівники музеїв, заповідників з різних міст України, експерти-члени Робочої групи Центру всесвітньої спадщини та дорадчих органів (ІКОМОС, ІККРОМ, МСОП), іноземні фахівці з 11 країн Африки, арабських держав, Європи та Північної Америки тощо. На семінарі обговорено особливості захисту культурних об'єктів релігійного призначення в умовах нових глобальних викликів та загроз, перспективи налагодження конструктивних

зв'язків між органами управління об'єктами всесвітньої спадщини місцевого, регіонального та національного рівня та релігійними громадами, що беруть участь в управлінні, використанні та збереженні пам'яток.

Ознайомлення та обговорення питань розвитку глобальних тенденцій збереження культурної спадщини та комплексний підхід до цього, у тому числі у випадку збройного конфлікту, – мета *міжнародної конференції «Культурна спадщина у XXI столітті: збереження, використання, популяризація»*, яка відбулась 19–20 жовтня у Вінниці. Її провів Український центр культурних досліджень спільно з Міністерством культури України за підтримки Асоціації міст України та Посольства США в Україні. Робота конференції проходила у формі дискусійних панелей, учасниками яких, крім представників організаторів заходу, фахівців з охорони пам'яток та історичних місць з усієї України та науковців, були: почесний президент Міжнародної Ради з охорони пам'яток та визначних місць (ІКОМОС) Густаво Араоз, асистент радника посла США в Україні з питань преси, освіти та культури О. Любінецька, генеральний директор Національного заповідника «Софія Київська» Н. Куковальська та ін. Також у рамках заходу говорили про стан пам'яток культурної спадщини окупованого кримського півострова та пройшов круглий стіл «Репрезентація України у списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО: сучасний стан об'єктів та перспективні напрямки роботи».

Майданчиком для обговорення шляхів модернізації музейної справи та пропаганди українських музеїв став *I Київський музейний форум*, який відбувся 25–26 жовтня в Музейно-виставковому центрі «Музей історії Києва». Захід об'єднав представників понад 60 музеїв України, а також гостей з Польщі. Серед тем, що обговорювалися, – маркетинг, PR та SMM-просування культурних інституцій, юридичні аспекти роботи та інтелектуальна власність, медійне співробітництво тощо. Ініціатор форуму – Національна спілка театральних діячів України за підтримки Департаменту культури КМДА.

Різним аспектам музейної роботи було присвячено інші науково-практичні семінари та конференції, що були проведені музеями в жовтні спільно з Міністерством культури України чи за його підтримки. Зокрема проблемні питання державної експертизи культурних цінностей, їх вивезення і ввезення було розглянуто на Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Захист культурних цінностей: проблеми та перспективи» у музеях Києва; стан, методика формування музейних колекцій та проведення досліджень у світлі нових концепцій історичного та літературного процесів, питання інноваційних методів науково-освітньої роботи, застосування сучасних технологій в музейній справі – на конференції «Музейна стратегія і нові можливості літературних музеїв» у Національному музеї літератури України; розширення знань та практичного досвіду у використанні авторського права в музейній галузі – на семінарі-практикумі «Проблематика використання авторських прав в діяльності музеїв» у Національному художньому музеї України; а також: використання музеями сучасних каналів комунікації та мультимедіа в експозиціях, питання іміджу та оцифровки, взаємодія із ЗМІ – на конференції «Музей і концепція відкритості» в Одеському художньому музеї; різноманітні проблеми збереження культурної

спадщини, реставрація пам'яток історії та культури та їх вивчення – на міжнародній науковій конференції «Наша спадщина: де минуле зустрічається з майбутнім» у Рівненському обласному краєзнавчому музеї; питання обліку та переміщення музейних предметів – на семінарі-практикумі для директорів та головних зберігачів музеїв Луганської області в Луганському обласному краєзнавчому музеї (м. Старобільськ) та ін.

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА

За підтримки Міністерства культури України 24 жовтня у Харківській державній науковій бібліотеці ім. В. Г. Короленка відбулася *XXI Міжнародна науково-практична конференція «Короленківські читання»* на тему «Бібліотеки, архіви, музеї як центри освіти та саморозвитку особистості». У роботі конференції взяли участь близько 200 працівників культури, освіти, архівних та музейних установ, громадських організацій з Дніпра, Києва, Львова, Рівного, Харкова, інших міст України, а також Білорусі. Серед них – фахівці Міністерства культури України, національних бібліотек України: імені Ярослава Мудрого, ім. В. І. Вернадського, історичної, Одеської наукової, Вінницької, Запорізької, Полтавської та Сумської обласних наукових універсальних бібліотек. У межах заходу пройшли пленарне, три секційних засідання: «Бібліотеки, архіви, музеї – сучасні платформи самоосвіти та самовдосконалення», «Електронна бібліографія», «Фонди та колекції документних пам'яток у бібліотеках, архівах, музеях. Актуальні питання», а також тренінг «Бібліотека та музей як простір для розвитку неформальної освіти» та постерна сесія.

Різним аспектам бібліотечної роботи було присвячено ряд семінарів, вебінарів, тренінгів тощо, які пройшли в книгозбірнях України: підвищенню якості та ефективності роботи бібліотек для юнацтва та молоді, а також рівня управлінської діяльності в цих бібліотек – Всеукраїнську нараду директорів обласних бібліотек (тренінги для керівників) у Державній бібліотеці для юнацтва України та Київській обласній бібліотеці для юнацтва; проблемам, пов'язаним з роботою бібліотек в умовах децентралізації, – Всеукраїнську науково-практичну конференцію директорів обласних бібліотек для дітей «Бібліотеки для дітей в умовах реформи децентралізації: нові практики і технології розвитку» у Маріупольській ЦБС Донецької області; промоції туристичного потенціалу краю заходами бібліотек – регіональний семінар-практикум «Розвиток туризму краю послугами публічної бібліотеки» у Рівненській ОУНБ; формуванню іміджу та підвищенню престижу бібліотеки – обласний семінар-тренінг «Імідж та інформаційні комунікації сучасної бібліотеки» в Миколаївській ОУНБ ім. О. Гмирьова; змінам у роботі бібліотек, що пов'язані з децентралізацією, – обласні семінари для працівників сільських бібліотек ОТГ: тренінг «Сільська бібліотека в дзеркалі сьогодення: виклики і шляхи подолання» у Полтавській ОУНБ ім. І. П. Котляревського та практикум «Інформаційне забезпечення потреб сільської громади: роль методичного центру» в Харківській ОУНБ та ін.

Заохотити населення Херсонщини до відвідування бібліотек та створити позитивний імідж бібліотек в невеликих населених пунктах – мета *проекту «Театральний абонемент у бібліотеці»* Херсонського обласного академічного

музично-драматичного театру ім. М. Куліша, який стартував 17 жовтня і триватиме місяць. У його межах у п'ятьох ОТГ області: Білозерській, Бехтерській, Великокопанівській, Станіславській, Костянтинівській, – показують по три моновистави на тиждень із репертуару театру. Проект здійснюється за підтримки Українського культурного фонду.

Різними бібліотечними заходами відзначено ювілеї українських літераторів: 185-річчя П. Я. Литвинової; 160-річчя А. Ф. Кашенка; 150-річчя К. Й. Студинського, Ф. В. Рутковського, Є. І. Ярошинської; 145-річчя М. Ю. Яцківа; 115-річчя Я. В. Майстренка, П. М. Голубничого, М. О. Бірюкова; 110-річчя Д. І. Чепурного; 105-річчя О. М. Борщаговського; 100-річчя О. М. Підсухи, П. І. Вінтмана, З. І. Прокопенка, М. С. Шутя, М. С. Білоус-Гарасевич, І. Х. Головченка; *а також* 305-річчя французького письменника Д. Дідро; 210-річчя молдовського та румунського письменника К. Негруці; 200-річчя французького поета Ш. де Ліля; 130-річчя американського драматурга, лауреата Нобелівської премії Ю. Г. О'Ніла; 120-річчя нідерландського письменника С. Вестдейка; 115-річчя шведського прозаїка Є. Кнутсона (Єсти Ларша Августа Югансона) та англійського письменника І. Во; 105-річчя французького письменника, лауреата Нобелівської премії К. Симона; 100-річчя російського поета, драматурга, прозаїка О. А. Галича (Гінзбурга) та ін.

ЛІТЕРАТУРА

IV Літературно-мистецький фестиваль «Запорізька книжкова толока» відбувся 26–28 жовтня в Запоріжжі. Однією з ключових стала тема сильних духом людей – їхньої незламності, боротьби за незалежність і людську гідність. Їй було присвячено окремий майданчик. Серед сімох локацій (не враховуючи дитячої зони «Книголісся»), найпопулярнішою стала історична, де найбільш відвідуваними подіями були покази архівної кінохроніки з фондів Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г. Пшеничного (м. Київ) про Запоріжжя починаючи із 1917 року. Участь у толоці взяли 70 видавництв та 200 митців та спікерів із всієї країни. З-поміж відомих українських авторів – Ю. Андрухович, А. Войніцький та ін. Пройшло близько 250 культурних подій: книжковий ярмарок, презентації книг, дискусії, майстер-класи, зустрічі із письменниками, перформанси, покази кінострічок тощо. З нововведень – «Форум культурних менеджерів». Також було визначено 20 найкращих книг у 8 категоріях, зокрема: найкраща книга толоки («Письменники запорізького краю (Антологія прози і поезії кінця ХХ – початку ХХІ ст.)»), найкращий переклад, підліткова література тощо.

У Коростені на Житомирщині впродовж 12–13 жовтня тривало *XII Всеукраїнське літературно-мистецьке свято «Просто на Покрову»*. У фестивалі взяли участь літератори з різних регіонів України, а також письменник з Казахстану Р. Жангожа. Було проведено традиційні конкурси «Література свіжого повітря», «Урок прози», «Поетичний марафон». Премії ім. В. Юхимовича в різних номінаціях удостоєні літератори з Києва, Львова, Балти Одеської області, Бердичева, Коростеня. Премії ім. В. Нечипоренка отримали гості з Кремен-

чука і Брусилова. Провідні видавництва України представили свою книжкову продукцію на «Коростенському букфесті».

Книжковий ярмарок за участі 12 видавництв України: «Апріорі», «Урбіно», «Астролябія», «Видавництво Старого Лева», «Свічадо», «Піраміда», Terra Incognita, «Український пріоритет» тощо, автограф-сесії письменників, майстер-класи народних умільців та виставка їхніх робіт, виставка автентичного українського одягу, дитячий літературний майданчик та інше – заходи *I Покровської книжкової толоки*, що пройшла 13–14 жовтня у Чернігові. Її ініціатор – керівник безкоштовних курсів української мови Л. Зіневич. Серед учасників та гостей – понад 50 авторів з усієї України: Г. Пагутяк, Н. Горницька, В. Шовкошитний, чернігівські письменники – Г. Баран, О. Печорна, О. Мамчич та ін.

Премію Кабінету Міністрів України ім. М. Рильського за 2017 рік присуджено Н. Баликовій за літературний переклад з давньояпонської мови збірки оповідань та легенд Кенко-Хоші «Нотатки знічев'я».

У Львові 12 жовтня вперше вручено *Літературну премію ім. Р. Гамади*. Її засновано Національною спілкою письменників України та Львівським національним університетом ім. І. Франка для відзначення письменників у номінації «переклад». Премію здобули латиноамериканіст та іспаніст С. Борщевський за переклад «Оповідок Еви Луни» чилійської письменниці І. Альєнде та арабіст С. Рибалкін за переклад видання «Подорожі Синдбада та інші арабські казки».

АМАТОРСТВО. ПРОСВІТНИЦТВО

2 жовтня у Києві відбувся *VI Всеукраїнський пісенний конкурс «З любов'ю до життя»*, участь у якому взяли 34 хори та хорових ансамблі з Києва та 10 областей України: Волинської, Івано-Франківської, Рівненської, Сумської, Полтавської та ін. Гран-прі виборов Вокальний ансамбль народної пісні «Два кольори» з Кременчука Полтавської області. Першу премію розділили: у номінації «Хори» – народний аматорський колектив «Осіннє золото» з Косова Івано-Франківської області та самодіяльний аматорський хор «Родослав» з Лубен Полтавської області; у номінації «Хорові ансамблі» – ансамбль української народної пісні «Горлиця» з Носівки Чернігівської області, вокальний самодіяльний ансамбль «Калинонька» з Кропивницького та ансамбль «Надвечір'я» з смт Романів Житомирської області.

У виконанні більше тисячі учасників на *I Всеукраїнському фестивалі повстанської пісні «За Україну! За її волю!»*, що відбувся в Луцьку 13–14 жовтня, прозвучали десятки популярних і майже забутих народних та авторських пісень, з якими вояки УПА йшли у бій. Серед 50-ти учасників заходу – Львівська заслужена хорова капела України «Трембіта», Волинський академічний державний народний хор, ансамбль «Волиняни» Міжнародного ГО «Волинське братство» з Києва, а також аматорські, професійні колективи та виконавці з Волинської, Львівської, Рівненської, Тернопільської, Київської областей та міста Києва. У рамках фестивалю також пройшли мистецькі акції «Ми нащадки своїх героїв», «Вишивана доля України», виставка-продаж тематичної літератури, діяла фотозона. Започатковано фестиваль Волинською ОДА.

Солісти та ансамблі з Черкаської, Донецької, Запорізької, Київської, Львівської, Чернівецької, Житомирської, Тернопільської, Івано-Франківської областей 4–7 жовтня взяли участь у *Відкритому фестивалі української естрадної пісні «Пісня буде поміж нас» ім. Н. Яремчука*, який відбувся у Вижниці Чернівецької області. Гран-прі конкурсу виборів Д. Карачевський з Донеччини.

Визначено переможців *Всеукраїнського огляду-конкурсу клубних закладів у сільській місцевості*, який було започатковано Міністерством культури України минулого року. Проводиться він раз на два роки у два етапи: перший – регіональний, в областях, та другий – всеукраїнський. У заключному турі конкурсу взяли участь 28 клубних закладів з 23 областей України. Перше місце присуджено Будинку культури с. Фонтанка Одеської області, друге – Будинку культури с. Чернобаївка Херсонської області та Будинку культури с. Летава Хмельницької області, третє – народному дому с. Добряни Львівської області, Будинку культури с. Росохач Івано-Франківської області та Будинку культури с. Мошни Черкаської області.

У Дніпрі впродовж 12–14 жовтня тривав *I Всеукраїнський фестиваль ковальського мистецтва Koval Fest*. Окрім українських ковалів з різних міст країни участь у ньому брав Флавіо Парра Ортіз з Чілі. Майстри презентували свої вироби, серед яких скульптури й картини з металу, провели майстер-класи для дітей та дорослих з виготовлення монет, цвяхів, оберегів, створення зброї, разом створили триметровий «Талісман Дніпра» (серце з гербом міста і 242 листочками, присвяченими людям та подіям, пов'язаним з містом) та виконали Гімн України на ковалдах. Також у програмі – виступи кращих гуртів Дніпра, різноманітні шоу, фотозона, для дітей – локація «Маленькі ковалики» та ін. Автор ідеї фестивалю – коваль Г. Талісман.

З метою популяризації гончарського ремесла відбулися: I Фестиваль гончарства з відкриттям гончарної майстерні, виставкою-продажем робіт закарпатських майстрів – учасників заходу, фольклорною програмою та майстер-класами – у Закарпатському музеї народної архітектури і побуту в рамках реалізації грантового проекту, підтриманого Українським культурним фондом; регіональний пленер гончарів «ЩеГлина» (відроджений через 10 років) за участі близько десятка гончарів з Вінниччини, Рівненщини, Одещини та Закарпаття – у вінницькому Музеї гончарного мистецтва ім. О. Луцишина; науково-практичний семінар та пленер з відродження барської кераміки у рамках проекту «Відродження традицій Барської кераміки» за підтримки Українського культурного фонду та за участі вінницьких гончарів, науковців, а також музеїв гончарства – у Барі Вінницької області; симпозіум гончарного мистецтва «Волинська Русь» (за підтримки Фонду І. Палиці «Тільки разом»), до якого долучилися гончарі, історики та краєзнавці, – на базі Волинського краєзнавчого музею.

«Креативна книга Олени Медведєвої» (недруковані рукотворні книги, виконані в індивідуальній техніці: шовкографія, лозоплетіння, різьблення по дереву, плетення гачком, аплікація тощо) експонувалася у Волинському краєзнавчому музеї. Також було відкрито виставки: металевих виробів О. Філевича «Великі та маленькі уважності» – у Львівській національній академії мистецтв;

живопису художниці-аматорки Г. Кириченко – в Черкаському художньому музеї та ін.

Премію за збереження та охорону нематеріальної культурної спадщини у 2018 році присуджено музиканту-самородку, скрипалю О. Томишину з Нижнього Селища Закарпатської області.

Мистецькі заходи для людей з інвалідністю пройшли у жовтні в різних містах України. Зокрема у Києві – соціально-мистецька акція «Приречені на щастя» – проект-переможець конкурсного відбору Українського культурного фонду серед індивідуальних проектів – з творчими зустрічами, практичними семінарами, майстер-класами, фотовиставками, кінопоказами про можливості й таланти людей з інвалідністю, а також театралізованим дійством за участі дітей та молоді з порушеннями психофізичного та інтелектуального розвитку з 5-ти творчих колективів-переможців: театру особливих акторів з Рівного, Сумського обласного центру «Перлинка», театру міміки та жесту «Райдуга», народного аматорського театру «Паростки» й театральної майстерні «КАРТОпля FREE»; проект «Інклюзивна фотолабораторія» М. Хрипун та В. Карпань – майстер-класи з фотографії для незрячих людей; у Вінниці – гала-концерт VII Всеукраїнського інтегрованого фестивалю творчості для людей з інвалідністю «Багряна осінь на Поділлі», на якому виступило півсотні учасників з усієї України в різних жанрах: вокал, декламування віршів, авторські пісні, танці на інвалідних візках; в Рівному, Ужгороді, Сумах та інших містах України – обласний тур Всеукраїнського фестивалю-конкурсу творчих особистостей «Барви життя» та ін.

Матеріал підготувала

Соломка В. А., провідний редактор
відділу наукового аналізу й
узагальнення інформації
Інформцентру з питань культури та мистецтва

Комп'ютерне опрацювання та редагування **І. Г. Піленко**

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 1,39. Б/т. Зам. 116. Безплатно

НБУ імені Ярослава Мудрого, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12